

EDITH PEDERSEN

Offentliggjort d. [17. oktober 2016](#)

Edith Petersen blev født i 1928 i Malang på Java og voksede op på nabøen Celebes (Sulawesi i dag). 2. Verdenskrig brød ud, og den 13-årige Edith blev interneteret i en Japansk fangelejr. Efter krigens afslutning flyttede familien til Danmark, Højbjerg, hvor Edith tilbragte sine teenageår. Siden brød Edith op med Danmark flere gange for blandt andet at bosætte sig i Canada, men skæbnen ville, at hun kom tilbage. I dag føler Edith sig som dansker, aarhusianer, mere end noget andet.

Ediths erindringer er også nedskrevet i bogen ["Tilbageblik"](#).

Interviewer: Dorte Bjerring

HVOR ER DU FØDT?

Ja det er spændende, hvor jeg er født. Jeg født i Malang på Java. Det hed dengang Hollandsk Ostindien. Efter 1947 blev det Indonesien.

HVORFOR BLEV DU FØDT DER.

Ja det er jo spændende, fordi så skal man jo tilbage til ophavskvinde og -mand. Min far og min mor skal man så have fat i. Min far var dansker. Han blev sendt ud af Aarhus Oliefabrik til at opkøbe kopra; tørrede kokosnødder.

Og min mor, hun var hollænder. Er født også i Hollandsk Østindien, hun var lærerinde. Ligesom dig. Men hun tog altså ekstratimer i malaysisk, så hun kunne komme uden for Java. Java var jo udbombet dengang. Så kunne hun komme til Celebes, Sulawesi hedder det i dag. Det var der min far var, og der kom min mor så til. Og så blev de gift der i Manado på Nordcelebes.

Der var ikke noget hospital eller læger, så da jeg skulle fødes, rejste min mor så til Java, hvor hendes forældre var. Oppe i bjergene er der en by, der hed Malang. Der blev jeg født. For i nærheden var mine bedsteforældre.

HVILKET ÅRSTAL ER DU FØDT I?

I 1928, et fint årstal. Så september den 27. i Malang.

Christian Peter Elof Andersen og Jenny
Johanna Bernardine med Edith. 1929,
privat foto

HVORDAN VAR DET AT VÆRE BARN DER?

Jeg havde det godt som barn. Vi havde det pragtfuldt. Der er forskellige episoder som man selvfølgelig godt kan huske, men i det store hele har de første 13 år været pragtfulde. Min far, han var jo, de hørte med til øvrigheden altså, så der var respekt. De havde respekt for ham, det havde de altså. Arbejderne kunne godt lide ham og arbejdede meget med ham.

Hvert fjerde år havde han så ferie, og så tog vi så til Europa. En stor rejse, som man ikke kan få i dag. Men da rejste vi så med skib fra Manado på Nordcelebes ned til Sydcelebes og boede der i Marcassa og tog derfra en båd til Solobaja på Java, og derfra så til Malawai. Min mors familie boede jo der. Og så rejste vi gennem Java til Batavia, som i dag er Jakarta, men dengang var det op på skibet igen og hen til Holland. Og der var mange børn, der kom med. Det var der. Det var meget godt besat sådan set, de skibe der. Det var hollandske. Det var to rederier, der sejlede dengang. Der har jeg været tre gange. Og så lærte jeg jo også lidt af min fars familie at kende. Det var den sidste tur jeg gjorde før krigen, som jeg kan huske.

Jeg havde en lillebror og lillesøster. Jeg var den ældste. Og vi har haft det pragtfuldt. Selvom vi siger, du har haft en streng opdragelse. Det kan jeg altså ikke se. Fordi jeg synes, at vi var meget alene. Jeg kan godt huske at vi til sidst ikke havde en barnepige, fordi den sidste der var der; der klagede de andre tjenestefolk. Hun er ikke så god, sagde de til min mor. Hun er lidt doven. Så blev hun afskediget. Og så sagde mor: Så skal i passes.

HAVDE I MANGE TJENESTEFOLK?

Ja det var der. For vi havde en i huset, en i køkkenet, en der vaskede og vi havde to gartnere. Vi havde sommerhus. Min far havde bygget et hus oppe i bjergene. Der var også en gartner deroppe. Så der var gartner nede og så chauffør. Det var ganske almindeligt. Der var ikke noget ualmindeligt. Sådan var det, når man var europæer. De fleste var hollændere, men der var også englændere. Men der var også nogle fra Armenien. De havde også forretning der. Og så var der kineserne. Der var mange kinesere og forretningskinesere, og så var der også nogle indfødte selvfølgelig. Vores kokkepige beundrede jeg meget. Hun kunne ikke skrive eller læse, men hun kunne koge og bage. Hun var fantastisk. Og så tog hun ind til markedet. Jeg var med hende sommetider, så fik hun pengene med fra Hanish, så købte hun ind og da hun kom tilbage sagde hun, hvad hun havde købt og Hanish skrev ned og afleverede så det til min mor. Vi havde altså et meget fint forhold. Det havde vi.

Edith Petersen med lillebror Jan og lillesøster Ingrid
i det fine tøj på Celebes (i dag Sulawesi), cirka 1936.

Privat foto

HVORDAN MÆRKEDE I KRIGEN – ELLER MÆRKEDE I KRIGEN?

Om vi mærkede krigen. Ja, ja. Da Danmark blev besat, det kan jeg huske, fik min far jo ingen løn mere. Så var han nødt til at klare sig selv. Det var jo i fyrrene. Men i 1942 eller rettere sagt da japanerne bombede Pearl Harbor den 7. december, dagen efter erklærede Holland krig mod Japan. Og så en måned efter der var de jo oppe hos os, og vi blev interneret. Så jeg har siddet i fangenskab i tre år og otte måneder. Og det var så forskelligt hvordan de behandlede os. På Java var det tit bydele, hvor de sagde at de alle sammen skulle bo der. Eller også på Sumatra, der vandrede de fra den ene lille landsby til den anden. Så det var så forskelligt. Men selvfølgelig havde de også lejre på Java, store lejre endda. Vores lejr var ikke så stor, vi var kun 400, altså det var frygteligt.

MEN DU VAR JO EGENTLIG BARN PÅ DET TIDSPUNKT, 13 ÅR. VAR DER FORSKEL PÅ AT VÆRE INTERNERET SOM BARN OG VOKSEN.

Jo, det har ikke været sjovt, for jeg blev misbrugt. Ja voldtaget egentlig. Så det har altså ikke været rart. Men altså efterhånden så fandt jeg ud af, at jeg var jo lukket. Der var ingen, der talte til mig. Og jeg ved da godt at min mor, troede at jeg sov, mens de gjorde det, ikke også, så ...

En barak i den japanske fangelejr, hvor Edith og familien sad fanget i tre år. 1943, privat foto

VAR I SAMMEN SOM FAMILIE, MENS I VAR INTERNEREDE?

Ja heldigvis var vi sammen som familie. Der var to eller tre drenge, der blev taget fra os og kom i mandelejren, fordi de havde en civil mandslejr i Manado ude er ved kysten. Vi var oppe i bjergene. Ja, men altså nej, tre år og otte måneder, det var skrækkeligt.

Og så da vi blev befriet.

I september 1945 bliver Edith og familien befriet af australske soldater. Edith står som nummer to fra venstre. Privat foto

HVORDAN BLEV I BEFRIET?

Australierne kom og så hvordan vi boede der. Så sagde de: Kan I pakke jeres ting så kommer der lastbiler og kører jer ned til vandet. Så kommer I på skibe og kommer til deres – altså militæret og flyvevåbnet og alt det – de havde jo en base. Og der kom vi hen til en lejr og kom til at bo i telte og alt muligt. Jamen det var så i september, ja. Jamen der er mange ting. Så i oktober 1945, der fik min mor brev fra hendes mor gennem Røde Kors. Men så var der uro på Java og da mor fik brevet fra hendes mor, da var hun død. Mishandlet. Ja det var frygteligt.

Men vi kom så derhen, og bagefter fløj vi til Australien – der skulle vi hen, fordi der var ingen konsul og ingen ambassade eller sådan noget. De var jo alle sammen taget til fange. Så fik vi at vide, at der var en konsul i Australien og der kom vi hen. De telegraferede så til Aarhus Oliefabrik, og så kom vi til Aarhus i 1946. Men jeg kunne jo ikke dansk. Jeg kunne hollandsk, malaysisk. Malaysisk har jeg så glemt.

Efter den japanske fangelejr
var Edith og familien
indkvarteret i Brisbane i
Australien, mens de ventede
på at komme videre til
Danmark. 1945, privat foto

HVAD VAR JERES DAGLIGE SPROG DERHJEMME I FAMILIEN, JERES FAMILIE MED MOR, FAR OG TRE BØRN. HVAD TALTE I SAMMEN? –

Vi talte hollandsk og malaysisk. Det var jo mit barnesprog. Nej det er en lang vej.

Så kom jo teenage-alderen og hvad skulle jeg så. Jeg var 17 år og min mor ville, at jeg skulle have noget undervisning i dansk. Men det ville de ikke give.

HVORDAN VAR DU SÅ SOM TEENAGER? JEG HAR JO OPLEVET EN TEENAGESØN, SOM EGENTLIG IKKE STRITTEDE IMOD PÅ DET TIDSPUNKT. FORDI DU HAR JO IKKE KUNNET GØRE DET OPRØR MOD DINE FORÆLDRE, DA DU VAR TEENAGER.

Nej, nej jeg har ikke gjort oprør, fordi den krig gjorde, at vi tre børn og min mor, vi blev en enhed. Så det blev aldrig til noget. Fordi der blev taget beslutninger over mit hoved om, hvor jeg skulle hen og hvad der skulle gøres med mig, fordi der har mor så sammen med min fars familie fundet ud af, at hun skal have en uddannelse, hvordan gør vi det og hvor skal hun hen. Der var ingen skolepligt mere, men heldigvis så var der efterskoler og højskoler og det var det, jeg tog og så blev jeg børnehavelærerinde.

HAR DU VÆRET PÅ EFTERSKOLE?

Ja, åå Egå, ved Tage Dybkjær. Jo, jo. Og så bagefter på højskole i Snoghøj Gymnastikhøjskole i vinterhalvåret. Det var godt nok. Så kunne jeg komme på seminarium, Jysk Børnehaveseminarium.

Så i 1950, altså fire år efter jeg landede her – jeg synes det var fantastisk – da havde jeg beviset i lommen. Så kunne jeg komme ud at arbejde. Og det ville jeg. Jeg ville klare mig selv. Det ville jeg altså. Så jeg var jeg i Holland et stykke tid for at se, om jeg kunne få noget arbejde der, fordi hollandsk jo stadig var det sprog, som jeg bedst kunne lide. For jeg tænker mange gange: "Gud ved hvordan du har fået fat i alt det". For eksempel fik jeg en 1. præmie på efterskolen i Egå. For vi skulle lave en stil, der skulle afleveres til Undervisningsministeriet. Men jeg fik lov til at gøre det på hollandsk. Så jeg fik 1. præmie der. Og så, jamen altså hvad har jeg lært der ... Jamen altså, jo så læste vi jo. Jeg fik heldigvis en læsebog med danske forfattere, så jeg kom da ind på den måde og så håndværk og så havde vi folkedans og sådan noget. Der er så en ting jeg undrer mig over, at der ikke er noget folkedans nu.

Edith Petersen (nummer 2 fra venstre) med lillesøster Ingrid, lillebror Jan og mor, Jenny Johanna Bernardine i Danmark, 1947. Privat foto

ER DER SLET IKKE NOGET?

Nej, jeg synes altså, for der er jo mange slags folkedansere. Hvis de så har dragter, de forskellige dragter er da spændende. For jeg synes, at vi skal gøre det, fordi jeg ved for eksempel seniordans har jeg været med til. Folkedans har jeg gjort, seniordans senere hen, som er spændende fordi seniordans der er jo det den røde og blå. Jeg har tit været blå. Så – den røde det er dameafdelingen. Men jeg synes, at der skal reklameres lidt mere for folkedans, for det er jo typisk dansk. Og det er typisk fra de forskellige egne, for så kan man nemlig se for eksempel Fanø, man har Djursland, Sjælland og alt det der. Så har de forskellige dragter

“DE ER SÅ FLOTTE ...”

Det er det, der skal til.

Fordi det sjove er. Inden jeg blev syg i 2005, gjorde jeg meget i seniordans i nogle år. Og da var det, at nogle af de store krydstogtskibe kom ind. Og de skulle have noget dansk, og så var der nogle, der skulle danse folkedans. Jeg gik også til folkedans sammen med min mand. Og så var det i folkedragt. Ved du hvad, jeg undrer mig over, nu har jeg ikke været der henne. Jeg ved ikke om de stadigvæk gør det. Men det er sådan nogle ting vi skal have mere ind i stedet for buuu?? Ja du må altså undskylde.

JEG ER ENIG MED DIG. MEN LÆRTE DU FOLKEDANS DENGANG FOR EKSEMPEL PÅ EGÅ?

Ja, jeg lærte folkedans og vi lavede også skuespil, matematik og dansk. Ja, vi havde mange ting.

På Højskolen var der meget med håndarbejde. En gang om ugen gik vi til Middelfart. Jeg ville gerne have børnegymnastik. Og det kunne vi få på den skole, som lå der. Og så havde vi opvisning. Det havde vi også på Egå. Der var det om sommeren. Der kan jeg huske, at vi kom til Ry, hvor vi skulle gøre gymnastik der. Men så var der også et teaterstykke og det hed: "Enhver ... et eller andet" – nå det er lige meget, det kan jeg ikke huske. Jamen altså, det er et gammelt, gammelt stykke og på en eller anden måde spiller det ind, at man bliver grådig. Og det duer jo ikke.

MEN BÅDE EFTERSKOLE OG HØJSKOLE HAR HAFT MEGET BETYDNING FOR DIT SENERE LIV?

Ja det har det, fordi jeg mødte da mange forskellige. På Egå efterskole sagde pigerne til mig senere hen, efter jeg havde mødt dem, at jeg var så brun, så brun. Jeg var nærmest sort.

Og så blev jeg inviteret ud i weekenden. Så jeg har været hos nogle. Jeg var ude at høste med pigerne der, for det gjorde man jo. Jeg kan da ligeså tydeligt huske, at vi skulle have alt det der korn, eller hvad pokker det nu var, op. Det var nok hør, tror jeg. Det skulle op i laden. Og så skulle vi op oven på og sidde. Hold da op hvor vi gyngede. Ler lidt. Ja, fordi når vi skal køre der gennem markerne, er der jo ikke jævnt vel: "Uha nu falder vi ned, nej vi gør ej", åha ja.

MEN SNOGHØJ ER EN IDRÆTSHØJSKOLE ELLER GYMNASTIKHØJSKOLE, IKKE?

Ja, det er gymnastikhøjskole, kvindegymnastik. Hvad var det nu hun hed, nu kan jeg ikke huske. Elin Brochsten tror jeg nok. Det var kvindegymnastik. Jo det var.

HAR DU SÅ GJORT NOGET I GYMNASTIK SIDEN. HAR DU VÆRET LEDER ELLER SÅDAN NOGET?

Ja, jeg ved jo hvad der er godt for mig. Og så kan jeg jo undervise på den ene eller anden måde, men det kan jeg så alligevel ikke. Så skal jeg nemlig have et sommerhøjskoleophold og et vinterhøjskoleophold for at kunne være delingsfører. For det kan jeg ikke. Det er lige meget. Men i børnehaver har jeg da brugt meget af det, og sanglege og alt muligt andet. Nu snakker de om bevægelse. Jamen herre gud, hvis de vidste, hvor sjovt det er at lave de forskellige sanglege. Så nej, det synes jeg går tilbage for os i den retning.

I forhold til mine børn er jeg glad, for jeg vidste bare, at jeg ikke ville have dem i børnehave. For dengang var det svært. Jeg har selv været alene med 20 børn, nogle gange 22. Det var mange dengang, børn dengang var anderledes end de er i dag.

J A DET KUNNE JEG GODT FORESTILLE MIG. DU SIGER AT EFTER HØJSKOLEN KOM DU PÅ SEMINARIET HER I AARHUS, PÅ JYDSK BØRNEHAVESEMINARIUM?

Ja, på Jydsk børnehaveseminarium. Margrethe Kristiansen.

Og så kom jeg i arbejde i seks år. Så emigrerede jeg efter seks år. Jeg var træt af Danmark.

MEN HVOR ARBEJDEDE DU, DA DU VAR FÆRDIG PÅ SEMINARIET. FIK DU ARBEJDE MED DET SAMME?

Nej, eller ja det fik jeg på en måde. Men i tre måneder var jeg i Holland for at se, om jeg kunne få noget arbejde der. Det kunne jeg altså ikke. Så rejste jeg til Fredericia. Der fik jeg så arbejde. Man kunne sagtens få arbejde dengang. Og bagefter kom jeg så her til Aarhus. Der var der nogle som gerne ville, at jeg kom til at have at gøre med spastiske børn, det var ved en børnehave oprettet i nærheden af København. Så der var jeg et år.

Der blev jeg syg, meget syg. Jeg ved ikke om det var eftervirkninger af krigen, fordi min krop var jo ikke i orden på en måde, og min psyke heller ikke, fordi krigen var ikke bearbejdet for mig. Jeg havde jo ikke nogen at snakke med.

Det vil sige alt det der skete nede på Java, det lå bare i rygsækken og ventede på at bryde ud?

Ja, jeg blev nødt til at bære det med mig hele tiden. Jeg bærer det stadigvæk. Det kan jo ikke nytte noget, men på et vidst tidspunkt, så opdagede jeg det jo selv og tænkte nå ja så er du nødt til at gøre noget ved det. Det var specielt angst; jeg var bange for alt muligt. Hvis det havde været i dag skulle jeg have haft psykologhjælp, men dengang var der ingen psykologhjælp. Jeg skulle bare klare det selv. Det var sørme ikke sjovt, men altså det ...

D U SIGER, DU BLEV SYG. ALTSÅ RENT FYSISK SYG?

Ja det gjorde jeg, fordi altså jeg ved det ikke. Jeg rejste i 1956 til Canada og der faldt jeg på gulvet og forblødte næsten. Jeg kom på hospitalet, og der fandt de ud af, at jeg havde vitaminmangel, mineralmangel – hele molevitten var forkert. Og min skjoldbruskkirtel arbejdede slet ikke, og han sagde til mig, at kun den ene del min lever virkede, den anden del er død. Og der skulle hormoner til og alt muligt. Jeg har været meget igennem, det har jeg.

D E T S K E T E I C A N A D A , A T D U B L E V S Y G ?

Ja, jeg var i Canada.

Min veninde som jeg lærte at kende i lejren, som jeg så mødte igen efter krigen i Holland var i Canada. Og så tænkte jeg ved mig selv, så skal jeg også til Canada. Der var jeg i ni år. Der mødte jeg så en dansker, og han ville gerne tilbage til Danmark. Så derfor kom vi tilbage til Danmark. Men min ældste, en datter, nåede at blive født i Canada. Min søn er født her.

Børge og Edith Petersens bryllup, 24. marts 1962. Privat foto

HVOR BOEDE I, I CANADA?

Jeg boede to steder. Jeg boede i Ottawa, og så en lille by der hed London Ontario. Det er ikke London. Min mand havde fundet arbejde der. Det er lige syd for Toronto.

SÅ DU SKULLE TIL CANADA FOR AT FINDE EN MAND?

Ja, men det gjorde jeg på båden. Jeg kom hjem og holdt ferie. Så rejste jeg tilbage med skib, og der mødte jeg så min mand. Og så blev vi gift, og jeg flyttede til London. Jeg boede i Ottawa og havde arbejde der. Jeg var bankassistent.

HVOR ER VI RENT ÅRSTALSMÆSSIGT NU?

I 1961 rejste jeg hertil, i 1962 blev jeg gift, og i 1964 blev Kristine født. Og i 1965 rejste vi så tilbage til Danmark. Fordi han havde ondt, han havde dårlig ryg nemlig.

Og så kom jeg til at bo på Niels Bjerresvej, så kom John også til.

GIK DU SÅ I ARBEJDE MED DET SAMME, DA DU KOM TIL AT BO HER?

Nej ikke lige med det samme. Jeg ventede. Så fandt jeg ud af, at jeg kunne være dagplejemor, for så kunne jeg være hjemme hos John. Så jeg blev dagplejemor. Det har så været i 1971. Og så har jeg lille Claus, ham har jeg stadigvæk, mit plejebarn. Vi kommer sammen med hans mor også.

Da børnene kom i skole, kom jeg så på arbejdsmarkedet, i en legestue. Bagefter holdt jeg op, og så var jeg arbejdsløs. Jeg kunne ikke få arbejde mere. Og jeg var jo vant til, at når det passede mig, kunne jeg altid få arbejde. Men efterhånden var jeg blevet 52 år. Så jeg var arbejdsløs, jeg blev sendt ud forskellige steder i fritidshjem, vuggestuer og sådan nogle steder. Holme skole, Kragelundskolen som vikar i børnehaveklasse en gang imellem.

Men så blev min mand syg, han døde. Jeg havde stadigvæk min mor, hun var blevet blind, så hun skulle også passes.

VAR HUN I HOLLAND, ELLER BOEDE HUN I DANMARK, DIN MOR?

Hun var hollænder. Hun blev gift med en dansker og blev automatisk dansk statsborger. Det var ikke så besværligt som nu, fordi hun blev dansk statsborger, og hun kom også ind i kirken og alt sådan noget, da vi kom til Danmark. Der var ingen problemer der, det var der ikke.

Vi skulle døbes, fordi vi havde ikke nogle papirer. For når vi skulle på arbejdsmarkedet, kunne passet ikke bruges. Jeg var 19 år dengang. Så det var i 1947. Og dengang var det også om efteråret, man kunne blive konfirmeret. Ja, så jeg blev døbt om efteråret. Men jeg er aldrig blevet konfirmeret. Det var ikke nødvendigt.

Nej men ved du hvad, sådan er livet bare gået. Min mand døde i 1988, så jeg har været enke siden. Så passede jeg min mor. Så fik jeg understøttelse fra arbejdsløsheds-kassen og så førtidspension da jeg blev 60, og efterhånden blev jeg jo folkepensionist.

DET VAR FØR EFTERLØNNEN IKKE. HAR DU VÆRET PÅ EFTERLØN?

Nej, min mand fik efterløn, men jeg gjorde ikke. Jeg fik fra arbejdsløsheds-kassen først og så, ja.

SÅ HAR DU HAFT ET LANGT LIV SOM PENSIONIST?

Ja det har jeg da. Så passede jeg min mor, fordi da min mand døde, var min datter i Canada. Hun kom så hertil og var i halvanden måned og hun sagde til mig: "Mor jeg kan se, at du kan klare dig, så jeg rejser tilbage". Hun havde i mellemtiden fået en kæreste, og hans mor havde kræft. Og han var meget ude af den. Hun blev gift med ham og bor i dag syd for Odder.

Så klarede jeg det så. Det var i 1988 og man skal jo på arbejde og alt det der, og jeg var alene og skulle klare alle de forskellige ting. Det tager jo tid. Papirer og sådan. Men så, ja hvad gjorde jeg så. Så åbnede de Lokalcentret. Så var jeg i Lokalcentret. Jeg var i bestyrelsen for Lokalcenter i fire-fem år. Så passede jeg min mor. Så kom min datter hjem med familien. Hun bor nu i Danmark ja. Så jeg har haft et fyldt liv.

Det var så 1988. Så begyndte jeg at "lære computeren", jeg gik til maling, jeg lavede batik, silkemaling. Jeg har altid lavet meget. Alle de malerier her, dem har jeg malet. Og dem der også. Så det er lang tid, jeg har malet. Jeg malede også da jeg arbejdede. Men her på det sidste gik jeg så til akvarelmaling.

MEN DU HAR BRUGT LOKALCENTRET?

Ja på lokalcentret. Jeg var så i brugerrådet, du ved, og hjalp til med kaffe og alt sådan noget. Og så var jeg jo ude at rejse selvfølgelig. Og har været forskellige steder.

HAR DU VÆRET TILBAGE PÅ JAVA?

Nej det vil jeg ikke. Jeg vil heller ikke til Celebes. For der er ikke som der var dengang. Mor og jeg fik lov til at komme tilbage, da vi var på den der ø efter krigen for at se, om vi kunne redde nogle af hendes ting, hun reddede seks gafler og syv skeer. Og så så jeg vores hus nede ved vandet. Og i kælderens så jeg alle de blade, som har været bøger engang. Det var frygteligt at se alt det. Oppe på bjerget i min fars hus, var der fyldt op med alle mulige andre ting. Det er brændt ned nu, siges der. Så det er ikke noget for mig. Nej det vil jeg ikke. Nu siges det også, at der hvor vi har boet i Manado er blevet til en boulevard, for den ligger lige langs stranden.

Nej, tænker jeg ved mig selv, det gider jeg altså ikke. Det eneste man kan sige er naturen, den er der endnu. Der var to-tre vulkane,r der somme tider spytter ud, der var meget vulkanisk der, det var der godt nok. Nej, jeg orker det ikke. Det kapitel er slut. Det er der ikke noget at gøre ved.

DET ER HELLER IKKE SIKKERT, DER ER BEHOV FOR DET. DET ER KUN HVIS MAN HAR LYST TIL DET.

Jeg har ikke brug for det, men til gengæld har jeg og min mand været i Canada i 1986. Det var også godt nok.

Men jeg ser ikke tilbage, jeg ser fremad. Så var det, at vi flyttede hertil i 2000. Det er nemmere. Det andet var i etager og med en have. Jeg har godt nok en lille have her, som jeg prøver at holde styr på, men det er godt nok. Jeg havde også bil.

DU BLEV BOENDE I DET HUS, DU BOEDE I SAMMEN MED DIN MAND?

Ja, ja indtil 2000 så solgte jeg det og flyttede herhen da der blev bygget her. Jeg har været med lige fra starten, men der er jo mange ting, som jeg synes ikke kan nytte noget. Du skal jo se fremad. Man har jo en masse i sin rygsæk. Det bliver man nødt til at bære, og det kan man kun hvis man er fremadrettet.

DU VIRKER SOM OM DU HAR ET LYST SIND.

Ja, det er man nødt til. Det kan ikke nytte noget. Og det her med at finde ud af, hvorfor man er angst, det er meget godt at man selv finder ud af det, ikke også. Det er jeg glad for, at jeg har gjort. Jeg tror også, at jeg er blevet meget stærk, som min datter siger: "Mor, du er en stærk kvinde"

Det kan man jo ikke selv bedømme, det kan man ikke

NEJ, MEN MAN KAN GODT FINDE UD AF, HVOR MEGET MAN KAN KLARE.

Det man ved man kan klare, og det ved jeg, at jeg kan. Så det er godt nok. Men så er der altså, at jeg var meget syg i Canada, og de hjalp mig så der. Og så tænker jeg ved mig selv, at her kunne de ikke, lægen rendte, de ville ikke have med mig at gøre, fordi krigsårene havde jo gjort, at kroppen var ødelagt. Så da jeg begyndte at snakke, så forsvandt han. Og ved du hvad, så er man så følsom så tænker man, at så er det noget, som ikke kommer andre ved. Derfor skal du bare bære det selv. Hold da op ... Nå men det er lige meget.

Min mor døde juli 2003, og jeg passede hende. Hun var blind, og hun boede her på Sct. Olaf. Og jeg var der og passede hende hver dag. Så jeg har set demente mennesker, og jeg har set Alzheimer og sådan noget. Hun sov stille ind en morgen.

Efter min mands død var jeg begyndt at gå til svømning, hver morgen til Ballehage og tage en morgendukkert.

OGSÅ OM VINTEREN?

Ja morgendukkert, ja. Det har jeg gjort fra 1989 til 2003, men så var det, at jeg blev så mærkelig, for lige før jul gik jeg til min læge og sagde: "Ved du hvad, der er noget mærkeligt noget her ved mit bryst". Så siger han: "Det kan godt være at det er kræft" Så jeg blev opereret på min mors fødselsdag den 5. januar 2004 for brystkræft. Jamen altså, så hævede hånden og jeg ved ikke hvad.

Det var så januar. I maj kommer så min søn og svigersøn her ind ad døren. Døren er åben, fjernsynet brøler og de kunne ikke finde mig, konen, hun var ikke i sengen, hun var ikke ved computeren. Og så ser han, at jeg ligger under bordet ved sofaen. Der var kun 1/3 tilbage af mig, sagde lægen. Ja, der havde jeg haft en blodprop i hjernen, og det gik ud over min højre side. Så det var ikke sjovt. Så det skulle der så arbejdes med. Det var også udemærket, men så brækker jeg armen året efter, så træning, træning og træning. Meget træning. Og så endte det altså med, at jeg i 2007 får en rollator. Det bad jeg om, fordi så kunne jeg handle ind.

Men så skete det i 2013. Jeg var ved lægen, og jeg havde søreme fået tarmkræft, blev opereret for det i 2013. Og jeg kom over det. Jeg lever jo stadigvæk.

OG SER GODT UD ...

Og så tænkte jeg, ja, ja . Det er godt nok, at nogen vil høre det, men det er ikke specielt dansk, det liv jeg har haft. Det er meget anderledes.

MEN DU HAR ALLIGEVEL VÆRET I DANMARK I MANGE ÅR.

Jeg har været i Danmark i mange år sådan set, fordi først fra 1946-56 og så fra 1965 –nu.

SÅ DET ER EN STOR DEL AF DIT LIV ALLIGEVEL, MEN DU HAR VÆRET UDE DE TIDSPUNKTER AF DIT LIV, HVOR MAN BLIVER PRÆGET.

Ja, men det er sjovt nok. Jeg har altid villet være her i Danmark, der er visse ting, jeg lagde mærke til. I 1939 da vi var på ferie, da var vi i Norge. Jeg stod på ski og alt det der. Så det var godt nok. Og der var det altså, at jeg efter krigen er jeg i Australien. Der mødes vi også med nogen fra lejren fra Malado, Langefeldt og hans kone. Så siger præsten: "Didde du skal have en bog af mig. Hvad kunne du tænke dig? Du skal selv vælge".

Ja, jeg havde ikke læst en bog i så mange år. Der var jo ikke noget. Hvis du vidste hvor frygteligt det var. Så faldt jeg over en bog, der foregik i Norge, for det skulle det være altså. Og så spekulerede jeg over det. For det var jo ikke nogen klassiker eller noget som helst. Det var bare en jeg godt kunne lide. Det var en ung pige og hun og hendes bedsteforældre de boede i Norge selvfølgelig. De havde en sø, og der var perler i søen. Det finder hun og bliver rig og sådan. Men det er en teenagerbog, en ung pigebog. Så tænkte jeg ved mig selv mange gange.

Hvordan kan det være at du holder dig til det Skandinaviske? Men det gjorde jeg, for jeg kunne godt lide Danmark dengang. Men at jeg så rejste til Canada. Og i Canada var jeg glad. Jeg var glad for Canada og jeg ville gerne have været der. Canada er et dejligt land, og befolkningen er så nemme at snakke med, og der er jo mange forskellige racer, havde jeg nær sagt, typer. Der er tyskere, hollændere, italienere. Og der er alt muligt, franskmænd for eksempel Fransk/canadiere.

Jamen det er sjovt nok. Jeg kunne sagtens finde ud af det der. Så er det, du ved, så lever jeg sådan mere i nuet. Det har jeg så fundet ud af, at det er det jeg har gjort for at overleve min situation, for jeg kunne ikke blive ved. Den angst, den skulle væk. Og den kom også væk. Men det er noget jeg selv har arbejdet med. Når jeg hører at nogen skal til psykolog, siger jeg tak skal du have. Det hjælper ikke noget at gå til psykolog. Der er ikke noget der er væk efter et år eller to år, men der går fem år, måske syv år før det er væk.

MEN HAVDE DU NOGEN AT TALE MED OM HVAD DER VAR SKET, SOM MÅSKE OGSÅ LIGESOM SELV?

Jeg havde jo min veninde, som havde været det samme igennem. Men vi snakkede jo aldrig om det vel, fordi det var jo forbi. Vi kunne ikke bruge det til noget. Det kan man ikke, nej.

MEN I HAVDE EN FÆLLES BAGGRUND, SOM GJORDE AT I VIDSTE GODT HVORDAN I HAVDE HAFT DET.

Ja det man oplever i løbet af livet. Også det man oplever som barn. Det kan da være at man måske, jeg kan da huske dengang, jeg var i Norge, der var jeg ude på en tur, og jeg kom bagud og var pludselig alene. Så skreg jeg jo. Jeg havde gået meget i mine egne tanker, og så stoppede jeg op og så tænkte jeg. Hvor er de andre henne. Har måske fundet et eller andet. Det ved jeg ikke, men jeg kan bare huske at pludselig så var jeg alene. Det er sådan nogle små ting som gør livet værd at leve. Det gør det altså. Modgang skal man på en eller anden måde have, man skal selv finde ud af det, ikke også.

Fordi det er som jeg siger mange gange. Folk der aldrig har været alene, de ved ikke hvordan det er, når man har været to før. Pludselig alene. Men nu har jeg været heldig, for jeg blev gift sent med min mand. Så jeg har været alene et langt stykke tid før. Så det var ikke så slemt for mig, vel. Men det er altså ikke let, fordi jeg kan huske, da jeg sagde farvel til min datter, dengang den 2. januar efter min mands død i Tirstrup. Jeg kører så hjem. Så går jeg hen og åbner døren. Da er det at jeg så mærker den her. Jeg er alene. Da Børge var der jo før i tiden. Børnene var der. Men til sidst var Børge der ikke. Den følelse, den får man jo når man pludselig bliver alene. Når du er alene, er du selv nødt til at tage beslutninger både på den ene og på den anden måde.

Børge og Edith Petersens sølvbryllup 24. marts 1987. På billedet ses også børnene John og Christine. Privat foto

MAN ER NØDT TIL AT SKABE SIT EGET LIV OGSÅ.

Ja det hører med til livet jo. Det gør det. Men jeg kan da huske mange gange, at når der var nogle af damerne, når de blev alene, efter de første 14 dage sådan cirka, der går jeg ikke hen til dem. Men så går jeg hen til dem for bare at snakke. Og det er de så glade for. For den første tid er der både dit og dat, men så skal man hen og snakke med dem. Jeg forlanger ikke noget. Og det er de glade for.

JEG TÆNKER PÅ AT DER ER EN TING, SOM DU IKKE RIGTIG HAR FÅET TALT OM – OG SOM JEG I HVERT FALD GODT KUNNE TÆNKE MIG AT HØRE. HVORDAN VAR DIN SKOLEGANG SOM BARN.

Jamen min skolegang som barn. Det var også helt specielt. Jeg var glad for det.

HVORDAN BLEV I UNDERVIST, HVORDAN FOREGIK DET?

Af nonnerne. Det var en katolsk nokkeskole, vi gik på. Og det var bare alle tiders. Jeg har haft en god skolegang, det har jeg. Og min søster gik der også. Der fik vi i hvert fald, og det er sjovt for mange gange undrer jeg mig over, der er så meget vrøvl med kristendommen, men derhenne var det sådan at en gang om ugen fortalte hun en bibelhistorie. Og der var altid med et billede, et kristent billede, som hun havde med. Og når de børn, der var katolske, når de skulle til noget andet, så fik vi ekstra håndarbejde. Og vi var mange, jeg tror nok vi var 30 til 35 stykker i klassen.

VAR DET SÅ KUN EUROPÆERE. ELLER VAR DET OGSÅ, SKAL MAN SIGE, INDFØDTE?

Der hvor jeg gik var hollands/kinesisk skole. Der var kinesere der. Man betalte jo, der var ikke noget fra staten vel. Der var betaling ligesom her på friskole. Og så var der hollandsk/malaysiske pigerne. Der var så malaysisk hovedsproget. Her var hollandsk hovedsproget. Så det var godt nok.

Jo håndarbejde det havde vi så. I første klasse skulle vi hækle, i næste klasse kan jeg ikke huske. Så skulle vi sy, vi syede en bluse, en nederdel til. Ikke til os, men til babybørnene.

VAR DET EN PIGESKOLE ELLER EN BLANDET SKOLE?

Det var kun piger.

Så var der en blandet skole, hvor min bror han gik hen. Men det var nærmest en konfirmandskole? Jeg ved ikke om min mor betalte for det. Men det tror jeg nok. Det var alle sammen betalingskoler. Der gik han hen.

Fordi der var nonnernes skole der, og munkenes skole var længere væk. Men der imellem var så den konfirmandskole? og der gik Jan. Der var også piger. Den var meget blandet sådan set. Der hvor jeg var, var der også blandet, men havde meget kinesisk. De kinesiske børn var der mange af. Ja der var jo ikke ret mange hollændere. Der var jo kun katolske hollændere, der kom der. Jeg tror jeg havde en eneklt hollandsk veninde der i min klasse. Hun havde en søster, der gik i den højere klasse. Og så var der nogle andre blandede. Det var jo noget helt andet.

Edith Petersen (forrest) på besøg ved morfar, Jean Frederic Schröder (længst til højre) og mormor, Emma Johanna Hughan (i midten), sammen med lillesøster Ingrid, lillebror Jan og far Christian Peter Elof Andersen (længst til venstre), 1939, privat foto

MEN DET VAR ET GODT SKOLELIV, DU HAVDE?

Ja jeg havde et godt liv. Også et godt skoleliv jo. Jo jeg tror det er derfor jeg kan klare mig så godt, fordi jeg har haft en harmonisk barndom, det tror jeg. Så kan man klare mange ting. Og så håber jeg at jeg har givet mine børn.

Min søn John skulle i 2013 køre fra en lille by ved Juelsminde til Viborg for at få en blodprøve, og øjenundersøgelse, fordi han så dobbelt. Så skældte de ham ud, fordi han drak. Han kommer på Viborg hospital og falder sammen og får en hjerneblødning.

Det er hårdt for en mor.

DET MÅ DET VÆRE..

Jamen ved du hvad. Han har tre børn. Så kommer han hjem til sin kone. Og så siger hans kone til ham: "Jeg føler ikke noget for dig mere". Nå, men så sagde jeg også til ham: "Det skulle du havde gjort for lang tid siden".

Han kom så til at bo hos mig et stykke tid, fordi han ville her hen, men den ene kommune ville ikke tage ham, så jeg havde ham et stykke tid. Og jeg får jo boligtilskud, så det tog de fra mig. Nå ja tænkte jeg ved mig selv. Skidt med det. Det er mere vigtigt at John kommer på højkant. Og vi søgte, og han søgte. Og jeg havde jo en computer, så vi kunne gå på internettet, så han kunne bruge den. Han tog vist også hans egen med, men der blev helt flyttet om. Han skulle bo her. Der var en hospitalseng, der skulle stå der. Det bord skulle ud, stolene skulle ud. Åha. Nå pyt med det. Jeg klarede det da. Og efter to måneder eller sådan, kom han til at bo i Hasselager. Så det var godt nok.

LEVER HAN I DAG?

Ja, det er godt nok. Men det har været hårdt.

DET MÅ VÆRE HÅRDT FOR EN MOR AT SKULLE PASSE ET SYGT BARN?

Ja, men det er det. Men altså han lever da. Der er jo nogen, der ikke får lov til at beholde dem. Så det er godt nok. Så var jeg nødt til at snakke med ham, hjælpe ham og alt muligt. Fordi jeg sagde til ham. Jeg har min søster boende lige her. Jeg vil gerne tie stille.

Så sagde jeg til John: Det bedste for dig er at du skal have fat i dine gamle venner igen. Og det gjorde han. Det er udemærket. For venner er fint. Jamen jeg er jo opvokset uden familie, og min mor holdt ved sine venner til hun døde, så det var godt nok.

Min bror er også død. Og der glemmer jeg aldrig min mor. Det var hårdt for hende, men hun klarede det da. Men da så jeg min mor først bryde ud i gråd. Da græd hun meget. Hun græd ikke så meget, dengang med min far.

HVORNÅR DØDE DIN FAR?

Han blev dræbt af japanerne. Jamen det der er også en mærkelig skæbne. Han blev dræbt af japanerne på vej ud af Banado, blev begravet med fire andre under en kokosnød. Da min mor og jeg fik lov til at komme og se om vi kunne finde noget, blev vi vist til et gravsted, hvor jeg satte nogle blomster til ham. De blev senere flyttet til Europæisk Kirkegård. Men så sagde Sukarno, da det blev til Indonesien, at alle de døde sjæle er ikke godt, så de skulle væk. De skulle samles. Så han ligger nu i Jakarta (Batavia). Jeg har et billede af ham. Min mors veninde kom derhen sammen med hendes datter. Mor ville ikke tilbage. Og kom ikke tilbage. Så har vi fået gravstedet, et æresgravsted. Men han er her.

Edith Petersen forrest med
moderen Jenny Johanna
Bernardine, lillesøster Ingrid,
lillebror Jan og faderen Christian
Peter Elof Andersen ved
sommerhuset i Kakaskan i 1940.
Billedet er det sidste, som bliver
taget af Ediths far. Privat foto

DET ER DET VIGTIGSTE.

Ja, det er han. Det kan man ikke komme udenom. Nej, nej. Det er godt at man har en fantasi i hvert fald.

Christian Peter Elof Andersens gravsted i
Jakarta, Java. Privat foto

ET ANDET SPØRGSMÅL JEG GODT KUNNE TÆNKE MIG AT STILLE DIG OGSÅ, FORDI DU PÅ ET TIDSPUNKT SAGDE, AT DU BOR I DANMARK, MEN JEG TÆNKER PÅ, AT DU MÅSKE ER LIGESÅ MEGET HOLLÆNDER, IKKE.

Nej, hollænder på den måde at jeg kender noget til den hollandske historie. Og noget af den hollandske natur og alt det der, og hollandsk geografi. Fordi det fik vi i skolen. Så det kender jeg på den måde. Og så havde jeg jo min mors familie. Min moster. Jo jo.

OG I TALTE HOLLANDSK DERHJEMME?

Ja vi talte hollandsk og malaysisk. Malaysisk var det indfødte.

Så der tænker jeg, at det måske ligeså godt kunne have været Holland, du var vokset op i.

Nej det kan ikke nytte noget. Min mor sagde at vi skulle til Danmark. Så kom vi til Danmark. Så det var der ikke noget at gøre ved.

Edith Petersen på Celebes med en af faderens ansatte i 1937. Privat foto

JEG HAR BARE TÆNKT LIDT PÅ, AT DE KUNNE MÅSKE.

Jamen jeg ville også gerne have været i Holland efter jeg blev færdiguddannet, det var derfor jeg boede der i tre måneder, fordi jeg havde mulighed for at komme der hvor min mor også havde været lærerinde, og i kraft af at min mor havde været der, kunne jeg måske have fået en plads der. For dengang var det sådan der, som også her i Danmark, at kendte man nogen og alt det der. Men det er det jo stadig væk. Ikke så meget mere, men alligevel så tror jeg det fungerer sådan Fordi demokrati er noget helt andet jo. Men om Danmark har demokrati, hold da op så skal man sørme ikke være afhængig af nogen, nej. Demokrati, nej jeg vil ikke snakke politik. Det har jeg ikke forstand på. Men i hvert fald jeg var der i tre måneder, men nej. Det er fordi at uvilkårligt sidder den hollandske der, men så har jeg været i Canada i ni år, og har været til kurset der. Jeg har da et bevis for, at jeg er canadier. Jeg skulle bare have aflagt ed, men det har jeg aldrig gjort. Så jeg er dansker helt igennem. Født på Java som dansker.

SÅ DU BLEV FØDT SOM DANSK STATSborger?

Ja for da min far og mor blev gift, så blev hun naturaliseret dansker, fordi hun blev gift med en dansker. Sådan var det dengang. Så da jeg blev født, var hun jo gift med min far. Så blev jeg dansker lige fra starten. Der har aldrig været noget problem i den retning, nej. Men det blev det, det øjeblik da jeg i 1980'erne eller 1970'erne fik brev fra kommunen, fordi jeg var født i udlandet, og derfor ikke var dansker. Så blev jeg stædig. Det er noget pjat, så jeg ved ikke om jeg svarede på det eller et eller andet. Jeg ved det ikke. Men min søster lavede en hel masse ud af det. Så tænkte jeg ved mig selv. Det gider jeg altså ikke. Men de troede, at jeg var udlænding. Hold da op. Men der er lige meget, jeg er jo den, jeg er.

MEN DET ER DET VIGTIGSTE.

Ja, det er vigtigt, nemlig. Det er meget vigtigt, at man ved hvem man er.

HVAD TÆNKER DU PÅ DIT LIV FREMOVER?

Hvad jeg tænker på mit liv fremover. Jamen jeg tænker om jeg kan være nyttig for nogen, så er det udmærket. Fordi jeg væver. Jeg går en gang om ugen. Der går jeg til lokalcentret og så væver jeg. Fordi den her arm er jo ødelagt, og der er en nerve, der er trykket. Det kan ikke udvides, så der er altså en skavank der. Og der vil jeg så have den her bevægelse, og den er altså god nok. Så jeg væver viskestykker.

Her i sommer sagde jeg, at nu vil jeg have sommerferie, fordi jeg havde behov for at være mig selv. Ikke have noget sådan særligt. Med det resultat at jeg alligevel har været ude at se Danmark. Jeg har været sammen med min datter til noget, der hedder Poulsbro (Hærvejsbro), så det er godt nok. Jeg kan godt lide at se noget af Danmark. Og så har jeg været ved Skanderborg sø og sådan noget.

Jeg kommer ud, når det passer mig og så kan jeg gå ind at handle selv. Der skal ikke ret meget til, fordi alderen gør, at man er nødt til at tage hvile. Man skal hvile ind imellem, og det skal man tænke på. For ellers kan man ikke klare det. For jeg laver jo mad hver dag. Ikke hver dag, det passer ikke, jo selvfølgelig. Man laver jo morgenkaffe, og så noget klokken 12, og om aftenen, så og varm mad, du ved. Og i går lavede jeg nasi goring, så har jeg også til i dag, du ved. Så skal jeg bare lige varme det op.

Sådan er det altså, du ved. Så er man hele tiden i gang med noget. Så er der måske noget i fjernsynet, man er interesseret i. Og der er Kina-historie i øjeblikket, som man lige vil se på. Jamen det er ikke fordi altså, jeg kan godt høre og se, der er meget på engelsk tale (Englands måde), så tænker jeg ja, ja de tager det på den måde, ikke også. Og meget af det er jo, at man skal bevise noget, ikke også. Men det man ikke kan bevise, er det der kan gøre livet mere spændende. *ler lidt.*

HVAD MED BØRNEBØRNE?

Jeg har seks børnebørn, tre og tre. Den ældste er i militæret, han går militærvejen. Og den næste, det er min datter jeg taler om, den næste hun vil være, jeg siger det på dansk, dyresygeplejerske for dyr. Det har sådan et fint navn. Den mindste, han går i skole endnu.

Poul er i Skive, Dina er i Kolding og Tristan er i Gylling.

Det var så min datters.

Så min søn, han har tre. Men han er blevet skilt. Men hans søn bor hos ham. Fordi det gør han, fordi han vil passe på sin far, siger han. Tak skæbne. Han ville gerne være endt som lærer, men jeg tror ikke det lykkes for ham. Datteren, har kæreste, og hun vil gå landbrugsvejen. Og så en lille pige, og hun går i skole i Barit.

Så det er stadigvæk i Østjylland, så de er rigtig er danskere, selvom jeg ikke er det.

FØLER DU DIG IKKE SOM RIGTIG DANSKER?

Ja, jeg ved ikke hvad det betyder at være dansker. For mig betyder det, at jeg har det godt her. Og det er Danmark. Så Danmark er kommet ind i mig på den måde. Jeg ved ikke om jeg kommer ud til Danmark. Det skal jo gå begge veje jo.

Men jeg kan godt lide Danmark. Men altså man skal lære den danske kvalitet at kende og også hvad den står for. Og også de regler, der er og alt det der. Men da var jeg så heldig, at da jeg var på seminariet, der skulle vi lære mange af de ting. Blandt andet socialomsorg og alt sådan noget. Så jeg var meget inde i det, og det er vigtigt. For det er altså helt specielt herhjemme. Og det skal man lære at kende.

Det ved jeg altså ikke hvordan man gør det med de andre. Det ved jeg ikke. Men altså. Ja, ja det er svært.

Vi har et godt kongehus. Kronprinsparret, de er jo i Brasilien. Og de to børn, drengene. Jamen altså den ældste, kronprinsen han er jo noget i Olympiadebestyrelsen, hvad det nu hedder, jeg ved ikke hvad det hedder, men en del af det.

JA, SÅ HAN ER PÅ ARBEJDE LIGE NU ...

Ja, ja de skal jo også lave noget ikke også. Det må være hårdt for dem at vide, at de ikke må sige noget som helst. Ja men det er skæbnen, det er det de er blevet. Og sådan er det nu engang.

Transskriberet af Helga Aaboe, august 2016

